

Machovec, Milan

Ladislav Hejdánek

◆ fragment | poznámky, česky, vznik: 30. 10. 1954

◆ fragment | notes, Czech, origin: 30. 10. 1954

Machovec, Milan¹ [1954]

Svou důležitost má především programový Machovcův článek „Otázky zpracování dějin české filosofie“ ve *F[iloso]fickém časopise* 1953 / č. 3–4 (str. 151–183).²

Pokud vychází ze Ždanovových definic, jest nám co činiti s celým současným marxismem. Teze, že „dějiny filosofie jsou ... dějinami zrodu, vzniku a vývoje vědeckého materialistického světového názoru a jeho zákonů“,³ je správná především potud, pokud jí chce marxismus ony dějiny pojmout ve vztahu k sobě. Jinak totiž nelze dějiny vůbec pojmout. Jest nám vždycky vyhledat ty souvislosti, které ať pozitivně, ať negativně vedou k nám; proto tam – negativně – patří i boj s idealismem.

Otázkou ovšem zůstává, zda idealismus je opravdu hlavním antagonistem „vědecké filosofie“. Po mém soudu bojuje filosofie především a na prvním místě proti ideologii. Je však idealismus ideologií? Často ano, a především je pro všechny druhy ideologií použitelnější než „materialismus“ či „realismus“. Nicméně pravý filosofický idealismus ve svých vrcholných formách vždy odmítá ideologii a bojuje proti ní. Jeho boje může využít i „materialismus“; úspěchů jeho může rovněž využít, neboť po této stránce jsou úspěchy obou společné.

Co je však vůbec ideologie? Co a kdo to je ideolog? Kosík, jeden z kritiků, kteří se nyní vrhli na Machovce, říká, že „[i]deologem určité třídy je ten, kdo v *theoretické*, světonázorové formě dochází k týmž závěrům a výsledkům, k jakým dohání příslušníky třídy jejich *materiální*, praktické postavení a živelný třídní zájem. Ideologie je koncentrovaným, uvědomělým a systematickým vyjádřením třídních zájmů v *theoretické*, světonázorové podobě“. (196)⁴ V jedné věci se ovšem Kosík dopouští omylu: „uvědomělým“ vyjádřením třídních zájmů nejen že ideologie být nemusí, ale dokonce málokdy je. Je ovšem ještě třeba blíže zkoumat onu „uvědomělost“. Ideolog ovšem je ve službách určité třídy (a ještě doplníme: nemusí jít vždy hned o třídu), tj. rozhodující jsou pro něho (pro jeho myšlení) vnější argumenty, např. třídní. Ale jeho „uvědomělost“ málokdy jde k tomu, aby z něho udělala sofistu, tj. on neví o tom, že jeho učení je vymyšleno v zájmu jedné třídy, nechce o tom vědět, zastírá to nejen jiným, ale i sobě, věří svému učení, vydává je za pravdu, za vědu, za pravdivou, vědeckou filosofii.

Velkou výhodou ideologie je, že stále počítá nějak s člověkem, s lidmi, především s masami. Neurází je, nýbrž naopak se jim podává, přibližuje, pokouší se vniknout do jejich myšlení, prorůst jím a stát se jejich přesvědčením.

Machovec není tolik přesvědčen o „uvědomělosti“ ideologů. Ideologem *krize* je mu myslitel, v jehož díle „se určitým způsobem živelně projevil blížící se velký otřes“ (ať už svým zaměřením je umělcem, vědcem, filosofem či politikem); jeho „dílo [je] obrazem společenských rozporů“; nejlepší části jeho učení se pak stanou podkladem příštího revolučního programu. „Přitom nezáleží tolik na tom, zda ten který myslitel chtěl subjektivně podporovat

¹ Jde o rukopisné poznámky v sešitě A5 s pořadovým číslem „06“. – Pozn. red.

² M. Machovec, *Otázky zpracování dějin české filosofie*, in: *Filosofický časopis*, 1, 1953, č. 3–4, str. 151–183. – Pozn. red.

³ Tamt., str. 151. – Pozn. red.

⁴ K. Kosík, *O sociálních kořenech a filosofické podstatě masarykismu*, in: *Filosofický časopis*, 2, 1954, č. 3, str. 196–215. – Pozn. red.

síly pokroku[,] či reakce.“ (*Hus* 36.)⁵ Tu se ovšem M[achovec] dopouští jiné krajnosti: odlučuje „ideologičnost“ od úmyslů tvůrců ideologií. Ideologem je mu pak každý, kdo jaksí dává slova situaci, událostem, kdo je mluvčím své doby.

30. X. 54

⁵ M. Machovec, *Husovo učení a význam v tradici českého národa*, Praha 1953, str. 36. – Pozn. red.